

Uniwersalia semantyczne systemów klasyfikatorów

Celem projektu jest analiza klasyfikatorów, typu kategoryzacji rzeczowników rozpowszechnionego w językach świata. Klasyfikatory wykazują niezwykłą różnorodność w znaczeniach, które wyrażają oraz kontekstach morfologicznych i składniowych, w których występują. Wyróżnia się szereg typów klasyfikatorów, w tym najbardziej znane klasyfikatory liczebnikowe występujące z liczebnikami, jak np. w języku mandaryńskim we frazie *yí liàng chē* (jeden POJAZD samochód) ‘jeden samochód’, gdzie *liàng* jest klasyfikatorem odnoszącym się do pojazdów. Wśród pozostałych typów klasyfikatorów wyróżniamy klasyfikatory nominalne, dzierżawcze, werbalne, deiktyczne oraz lokatywne. Klasyfikatory występują w językach zróżnicowanych typologicznie, począwszy od języków analitycznych Azji Południowo-Wschodniej po języki polisyntetyczne Ameryki Północnej. Chociaż klasyfikatory mają wiele wspólnych cech z rodzajem gramatycznym, drugim głównym typem kategoryzacji nominalnej, ich liczba w języku może być znacznie większa, na przykład w języku mandaryńskim, gdzie występuje ok. 100 klasyfikatorów. Kategoryzacja w systemach klasyfikatorów opiera się na wielu kategoriach znaczeniowych, np. ożywiony lub nieożywiony, męski lub żeński, status społeczny, wraz z kategoriami występującymi wśród rzeczowników nieożywionych, takimi jak cechy fizyczne, np. kształt, rozmiar, a także funkcja i wartość. Kategorie te mają tendencję do występowania w określonych typach klasyfikatorów. Na przykład, klasyfikatory dzierżawcze w językach oceanicznych wyróżniają takie kategorie jak wartościowy, jadalny i pitny, podczas gdy klasyfikatory werbalne w językach atapaskańskich Ameryki Północnej służą do klasyfikowania przedmiotów jako np. długie, okrągłe i płaskie/elastyczne.

W ramach projektu stworzymy bazę ponad 3000 języków na podstawie danych dostępnych z ponad 7000 gramatyk i innych opisów oraz z baz open access na licencji Creative Commons. Do identyfikacji typów klasyfikatorów i kategorii semantycznych występujących w językach posiadających klasyfikatory zostanie zastosowane wykrywanie automatyczne, a następnie sprawdzanie ręczne. Postaramy się więc odpowiedzieć na następujące pytania: Czy dany język ma określony typ klasyfikatora, np. klasyfikator liczebnikowy lub klasyfikator dzierżawczy? Które kategorie semantyczne, np. ożywiony, osobowy, długi i okrągły, występują w systemie klasyfikatorów tego języka? Na podstawie zgromadzonych danych przeanalizujemy podstawowe aspekty systemów klasyfikatorów: 1) różnorodność typów klasyfikatorów występujących w językach świata; 2) różnorodność kategorii semantycznych stosowanych do kategoryzacji ludzi, zwierząt i przedmiotów nieożywionych; 3) rozróżnienie między cechami uniwersalnymi a cechami specyficznymi dla określonych języków; oraz 4) korelacje między typem klasyfikatora a wyrażanymi znaczeniami. Na przykład, w odniesieniu do uniwersalności kategorii semantycznych, naszym celem jest ustalenie, które kategorie są bardziej powszechne, a które występują w poszczególnych rodzinach lub obszarach językowych. Jeśli chodzi o korelacje między typami klasyfikatorów i ich semantyką, ustalimy, czy rzeczywiście takie korelacje występują, czy też na naszą wiedzę o znaczeniach wyrażanych przez systemy klasyfikatorów mają wpływ dostępne opisy najbardziej znanych języków reprezentujących poszczególne typy, np. języka mandaryńskiego lub japońskiego w przypadku klasyfikatorów liczebnikowych.

Pomimo tego, że klasyfikatory stanowią jeden z prototypowych przykładów różnorodności językowej i zdolności ludzkiego umysłu do kategoryzacji, nasza wiedza o ich naturze jest ograniczona brakiem danych. Klasyfikatory cieszyły się jedynie marginalnym zainteresowaniem w językoznawstwie aż do wczesnych lat 70. XX wieku, a większość istniejących opisów typów klasyfikatorów i ich semantyki opiera się na opisach jakościowych, badaniach na małą skalę lub studiach przypadków, które zazwyczaj koncentrują się na „dużych” i dobrze opisanych językach. Projekt wniesie zatem znaczący wkład w badania nad systemami klasyfikacji nominalnej, typologię językową i ogólnie językoznawstwo. Po raz pierwszy umożliwi on badania typologiczne, ilościowe i ewolucyjne wszystkich typów klasyfikatorów, przyczyniając się w ten sposób do lepszego zrozumienia różnorodności ich semantyki i sposobów w jakie są wyrażane. Ponieważ klasyfikatory oferują wgląd w złożone sposoby percepcji świata które zakodowane są w językach, baza danych stanowić będzie podstawę do opisu nie tylko uniwersalnych, kognitywnych podstaw kategoryzacji, ale także jej korelatów kulturowych, społecznych i środowiskowych. Z kolei opisy te przyczynią się do toczących się obecnie dyskusji dotyczących kluczowych zagadnień w językoznawstwie i szerzej w naukach humanistycznych i społecznych. Należą do nich kategoryzacja, złożoność językowa i korelacje pomiędzy strukturą języka a kompetencjami poznawczymi, kulturą oraz konstruowaniem rzeczywistości społecznej.

Planowane wyniki projektu obejmują internetową bazę danych typów klasyfikatorów i kategorii semantycznych, sześć tematycznych artykułów w czasopismach prezentujących kluczowe ustalenia oraz monografię oferującą wyczerpującą prezentację wyników projektu.